

het nederlands in wallonië

Omdat Nederlands onderwijzen mijn beroep is, en een van mijn geliefkoosde observatiegebieden, heeft de redactie van dit tijdschrift me gevraagd enkele ophelderingen te verschaffen over de situatie van het Nederlands in Wallonië. Waarom zou ik niet met plezier aanvaarden te schrijven over een taak die ik met genoegen vervul?

Maar... belangstelling hebben voor een probleem verschaft u nog niet meteen een brevet van bevoegdheid. Wat u hier zult lezen is het resultaat van talrijke vragen, die ik stelde in mijn omgeving. Mijn opzoekingen konden zich moeilijk uitstrekken tot het officieel onderwijs. Een jaar geleden had ik een schat van gegevens kunnen verkrijgen van inspekteur Savonet en de heer G. Tilmant van het Koninklijk Ateneum van Charleroi. Helaas, een voortijdige dood heeft veel lesgevers, zowel uit het officieel als uit het vrij onderwijs, beroofd van de verlichte hulp en het methodologisch vernieuwingswerk, waar deze twee doorgewinterde germanisten nog mee begonnen op een leeftijd waarop anderen de kursussen herkauwen die ze al lang geleden voorbereid hebben.

Ik wil graag diegenen bedanken - inspekteurs, kollega's, ouders, cursusleiders - die op mijn vragenlijsten geantwoord hebben, ondanks hun overbelaste programma's en drukke bezigheden. Ik dank ook de tientallen leerlingen die me tijdens het schooljaar helpen. Gezegend de gouden regen van de dialoog, die zelfs op een leraar en zijn leerlingen neerdaalt! Mijn taak bestond er in het materiaal te ordenen dat me zo welwillend verschaft werd.

Men mag echter geen volledig overzicht van de toestand van het Nederlands in Wallonië verwachten: het gaat slechts om enkele waarnemingen.

Een tweetalige Waal: een zeldzame vogel.

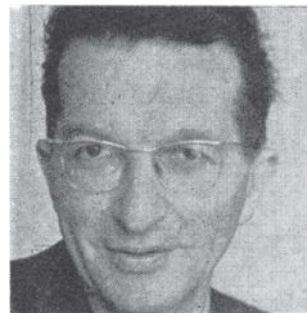
Verdwaalt de heer Janssens op een tocht door de Ardennen en een voorbijkomende autochtoon kan hem in het Nederlands de weg wijzen, dan mag hij zeggen dat het geluk hem tegenlachte en dat hij de enige tweetalige van het dorp ontmoette, of wellicht van het kanton, of... misschien wel van de hele provincie.

Hoeveel Walen zijn er in 1969 die behoorlijk Nederlands kennen? Het is niet mogelijk daarop een precies antwoord te geven. De tienjaarlijkse talentelling, zo ze nog bestond, zou een antwoord kunnen geven met een bepaalde waarde. Met een bepaalde waarde, want welke graad moet men in de kennis van het Nederlands bereikt hebben om zichzelf een brevet van tweetaligheid te mogen toekennen, of het van een jury te verkrijgen? Laat ons niet zeuren over het

j.p. du ry

Geb. 1923 te Godinne s/m. Germanist. Studeerde filosofie en teologie te Maastricht, klassieke en germaanse filologie te Namen. Momenteel leraar Germaanse talen te Charleroi. Werkte mee aan *La Nouvelle Revue pédagogique*, *La Revue Nouvelle* en *De Maand*. Lid subkommissie Nederlands van de Fédération Nationale de l'Enseignement moyen catholique.

Adres: 72, rue de Montignies, Charleroi.

min of meer kleine aantal tweetalige Walen. Straks zullen wij het over de Waalse germanisten hebben. Honderden van hen zijn al aan het werk; het grootste deel ervan zijn echte tweetaligen. Maar al laten ze de anderen spreken, ze doen helemaal niet van zich spreken. Op de „Exposition Technique” in Charleroi, in september 1968, heb ik enkele Waalse exposanten ontmoet en ze vragen gesteld. Hun aantal klanten stijgt in Vlaanderen; en daar de klant koning is, waren ze tweetalig... of wilden het worden.

De verbetering van de wallingantische bewegingen ten opzichte van de tweetaligheid laat zich verklaren door de werkelijkheid, die voor de Waalse gemeenschap bedroevend is: de grote meerderheid van de tweetalige ambtenaars zijn Vlamingen. In het Parlement en het Kabinet zouden de vijf vingers van een hand waarschijnlijk voldoende zijn om de werkelijk tweetalige Waalse politieke mandatarissen te tellen.

De oorzaken van een mislukking.

Als er weinig, zeer weinig of uiterst weinig Walen zijn die zich in het Nederlands kunnen uitdrukken, dan is het niet minder waar dat de talloze Walen, die middelbare studies deden of zelfs maar enkele jaren technisch onderwijs volgden, lessen kregen in de tweede landstaal. Duizenden jongens en meisjes die met vrucht de humaniora beëindigen, waar ze zowat 700 lessen Nederlands kregen, bekennen en bewijzen dat ze die taal niet kunnen spreken. Een leerling van de Retorika, die voor Nederlands geregeld in de eerste plaatsen te vinden was, schreef op 16 oktober 1968: „Ik ondervond vooral inzake het begrijpen van de gesproken taal bepaalde moeilijkheden en ik ondervind ze nog. En als men terecht mag verwachten dat deze moeilijkheden in korte tijd zullen verdwijnen, dank zij het herhaald gebruik van het talenpraktikum, dan kan men toch niet loochenen dat de resultaten, verkregen na die zes jaar, niet beantwoorden aan de gedane inspanningen.”

Helaas, het blijft niet bij die trieste vaststelling van halve onwetendheid, die omwille van die „gedane inspanningen” nog moeilijker te verteren valt dan volslagen onwetendheid. Onder de oudsten zijn er zeer veel die zich dat minderwaardig taaltje herinneren, met een mengeling van ironie en minachting, dat onderwezen werd door meelijwekkende leraars, die saaie handboeken en bloemlezingen gebruikten. Mijn Vlaamse lezers zullen het onprettig vinden het volgende oordeel te lezen. Maar waartoe zou het dienen een reactie te verzwijgen die in Wallonië zeer vaak te horen is? „Voor hoevelen onder ons is de herinnering aan de tweede taal niet de herinnering gebleven aan een taal die in elk geval minderwaardig was t.o.v. onze eigen taal, en waarin nooit iets behoorlijks geschreven werd, niets dan wat legenden en kinderlijke, om niet te zeggen kinderachtige verhalen! In plaats van de geesten te vormen en nieuwe horizonten te openen, heeft men vooroordelen verstevigd, belachelijke vooroordelen misschien, wanneer men de grond van de zaken kent, maar die men moest aanvaarden omwille van het onderwijs”. (1)

Als het taalonderricht geen goede vruchten oplevert, dan loopt er iets spaak bij hen die het verstrekken, in de voorbereiding van de stof die ze moeten onderwijzen, in de methode die ze volgen, of liever in het ontbreken van methodologische en pedagogische beginselen; en tenslotte ook in het schools kader waarin ze evolueren

en dat ze zelf beïnvloed wordt door de nationale en lokale directie der instellingen. Na de ouders ondervraagd te hebben van de leerlingen aan het kollege waar ik leraar ben, heb ik geprobeerd het aandeel te bepalen van elk van deze factoren in het failliet van het Nederlands taalonderwijs in Wallonië. Ik veroorloof me de lezers te verwijzen naar de resultaten van deze enquête. (2)

Ik wil echter opnieuw wijzen op een belangrijke leemte. Wie een levende taal onderwijst moet deze taal korrekt en elegant kunnen hanteren. Wat gezegd wordt over de fonetiek, de syntaxis en een kulturele tekst moet juist zijn, maar de manier waarop het gezegd wordt is belangrijker. Een goede taalleraar moet een redenaar zijn, een verteller, een causeur, een konferencier, met een vlekkeloze diktie, een onberispelijk aksent en een prettig ritme. Hij moest deze eigenschappen vooral hebben in de tijd, dat er in de taallessen nog geen sprake was van elektrofonen, bandopnemers, radio's of televisietoestellen. Drie of vier generaties van Waalse leerlingen hebben in hun cursus „flamand” alleen hun „professeur de flamand” gehoord. Het grootste deel van de tijd legde deze laatste uit, gaf kommentaar en vertaalde in het Frans, van de zesde tot de Retorika. De voertaal van zijn cursus „flamand” was het Frans. Er was geen vizuele hulp om het medium van de moedertaal der leerlingen te omzeilen. Men heeft me verteld van enkele originele geesten die hun cursus „flamand” in het „Vlaams” gaven! Laat ons zelfs even veronderstellen dat ze talrijk waren. Van welke kwaliteit was de taal echter van deze Vlamingen, uit alle hoeken van Vlaanderen gekomen en in Wallonië verblijvend? Daarover hoeft men zich geen illusies meer te maken, wanneer men het boeiende boek gelezen heeft dat Dirk Wilmars wijdde aan de geschiedenis van de Franstalige minderheid in Vlaanderen. (3) Als er vandaag de dag in Vlaanderen maar enkele duizenden Vlamingen zijn die het A.B.N. korrekt schrijven en spreken (4), dan moet men besluiten dat de toestand vroeger nog minder gunstig was en dat dus de gebruikelijke taal der vroegere leraars „flamand” in Wallonië ofwel het Frans was, ofwel een Vlaams dialect. Maar voorbeelden van A.B.N.-sprekers waren ze stellig niet.

De eerste tekenen van beterschap.

Drie inspekteurs van het onderwijs der moderne talen in de kolleges en instituten die onder de F.N.E.M.C. ressorteren, zijn het hierover eens: in de laatste tien jaar is het niveau van het onderwijs van het Nederlands duidelijk gestegen. Deze drie mannen controleren verschillende honderden middelbare scholen in Wallonië. Natuurlijk zijn er nog onwetenden en onwilligen t.o.v. het audio-oraal onderricht. Daartegenover staan er stimulerende kernen, zoals de kweekschool van Malonne, die de eerste audio-vizuele stappen geleid heeft van tientallen scholen, onder impuls van een Westvlaaming, Paul Ostijn, en in samenwerking met een Antwerps uitgever en het Instituut voor Toegepaste Linguïstiek in Leuven.

De nieuwe leraars.

De Waalse germanisten hebben, bijna overal, de leraars „Vlaams” van de jaren dertig afgelost. Als tegenprestatie voor de subsidies aan het vrij onderwijs eist de Staat sedert 1956 dat de leraars Nederlands een academische titel bezitten: regentaat Germaanse talen voor de lagere graad, licentiaat in de Germaanse filologie

voor de hogere graad. Deze germanisten moeten hun opleiding gekregen hebben in een hogere school van het Franstalig deel van het land. Tussen 1952 en 1962 werden 7 van de 10 sekties „moderne talen” opgericht, die tans bestaan in de katolieke kweekscholen van Wallonië. De mannelijke en vrouwelijke kandidaten ontbraken niet, zoals de volgende tabel aantoont:

Ingeschreven in 9 van de 10 regentaten Germaans van Wallonië:

1964: 131 1965: 136 1966: 149 1967: 122

Ongeveer 60 % der jongeren toegelaten tot het eerste jaar behaalden een diploma na 2 of 3 jaar studie.

We moeten ook de opening vermelden, in 1961, van een kandidatuur Germaanse Filologie aan de „Facultés N.-D. de la Paix” in Namen. Van 1961 tot 1967 heeft men er 161 inschrijvingen en 91 geslaagden geregistreerd. Deze instelling liet in september 1968 tot de voornoemde kandidatuur 22 mannelijke en 22 vrouwelijke studenten toe, dit is dus in totaal 44, een rekordcijfer. Een zeker aggrionamento van de studie der Germaanse filologie verklaart waarschijnlijk dit sukses. De kandidaten kunnen opteren voor twee Germaanse talen, Nederlands-Engels, Nederlands-Duits of Engels-Duits. Dit vormt een aanzienlijke versoepeling in vergelijking met de verplichte en gelijktijdige studie van drie Germaanse talen, een titanenwerk waartoe, tot 1968, de Waalse germanisten verplicht waren. Het is interessant aan te stippen dat voor het schooljaar 1968-1969 in Namen 35 van de 44 kandidaten opteerden voor het Nederlands.

Hoe is de toestand op dit gebied? Een inspekteur is zo vriendelijk geweest mij inlichtingen te bezorgen over zijn sektor. In de 67 instituten die hij inspekteert zijn 195 germanisten aan het werk, onder wie 11 licenciaten in de Germaanse filologie, 9 licenciaten in de handels- en konsulaire wetenschappen, en 175 regenten en regentessen. Wegens het nijpend gebrek aan licenciaten heeft het Ministerie van Onderwijs de aanstelling van regenten toegestaan voor de hogere graad. Onder die 195 leraars vinden we nog slechts 23 Vlamingen en Vlaamsen, en één „Hollandse”.

Is de effectieve kennis van het A.B.N. goed bij de Waalse germanisten? Die is niet alleen goed, maar zelfs opvallend, stelt de diocesane inspekteur van Henegouwen vast. In 10 jaar, vindt hij, is de vooruitgang spektakulair geweest.

Audio-vizuele uitrusting.

Een goed leraar kan zich zelfs met verouderd materiaal redden. Maar een schoolboek is een werktuig dat het rendement van de kursussen kan verdubbelen. Om in 1969 up-to-date te zijn moet het schoolboek samengaan met bandopnamen van autochtone stemmen, met gegraduateerde oefeningen, maar ook met een keuze van functionele beelden op diapositieven. De bandopnemer, het projektietoestel en het talenpraktikum dienen het los of het vast materiaal te zijn dat de leraar een optimaal gebruik van het schoolboek en van de audio-vizuele hulpmiddelen mogelijk maakt.

We beschikken over precieze inlichtingen over de audio-vizuele uitrusting van de katolieke lagere en middelbare scholen. Inderdaad, het nationaal sekretariaat van het vrij onderwijs (S.N.E.C.)

heeft in 1966 de uitrusting van deze scholen geregistreerd, verspreid over de 9 provincies van België.

3.697 van hen hebben de lijst van hun elektrofonen, bandopnemers, projektietoestellen, radio's en televisietoestellen ingestuurd. (5)

De volgende rangschikking werd verkregen, waarin de punten een totaal aantal toestellen weergeven:

Audio-vizuele uitrusting der katolieke scholen van België in 1966:

Provincies	Punten
Antwerpen	43
Brabant	39
West-Vlaanderen	33
Oost-Vlaanderen	32
Luik	22
Limburg	19
Namen	13
Luxemburg	12
Henegouwen	12

U kunt vaststellen dat de 4 Waalse provincies onder de laatste vijf te vinden zijn in de provincie Henegouwen beschikten 89 scholen in 1966 over geen enkel toestel !

Dezelfde enquête heeft aangetoond dat op datzelfde tijdstip slechts 56 talenpraktikums bestonden voor het gehele lager en middelbaar vrij onderwijs in België. De 4 Waalse provincies hadden er slechts 14 van. (6)

Een weinig bemoedigende vaststelling: scholen die opteerden voor een schoolboek met audio-vizuele hulpmiddelen bezitten of gebruiken de opnemer niet die het hen mogelijk zou maken er alle voordeel uit te halen. Onder de 23 scholen die een vertegenwoordiger stuurden naar een bepaalde zomerkursus zijn er 15 die nooit een bandopnemer gebruiken, 3 die hem zelden en 5 die hem bij iedere taalkursus gebruiken.

Sedert 1966 is de verkoop van talenpraktikums toegenomen. Waar er toen voor heel de provincie Henegouwen slechts 5 waren, signaleert de diocesane inspekteur er nu 11 voor zijn sektor. Daarnaast heeft een bedrijf, dat twee jaar geleden nog niet bestond nu al bestellingen voor 20 praktikums, bestemd voor Waalse middelbare instituten.

Het talenpraktikum is een buitengewoon hulpmiddel... voor wie het weet te gebruiken. Wij kennen een vooruitstrevend directeur die de eerste was om in 1963 zo'n voorziening in zijn school te treffen. Het rendement was zo goed als nul, tot op de dag dat er gekwalificeerde leraars kwamen. Om vruchtbaar te kunnen werken met de elektro-akoestische infrastructuur van onze scholen is een aangepaste voorbereiding van de germanisten die men vormt aan de universiteiten en kweekscholen nodig. Het is te betreuren dat op het huidig ogenblik nog niet alle hogere instituten die germanisten vormen in het bezit zijn van de uitrusting die hun studenten straks in de scholen zullen vinden waar ze leraar worden.

Nascholing.

Anderzijds is een voortdurende nascholing van de Waalse germa-

nisten noodzakelijk. Hier volgt een opsomming van enkele verwezenlijkingen op dit gebied.

Sedert 1960 heeft de voorzitter van de commissie „Nederlands” van de Nationale Federatie 3 of 4 keer alle Waalse en Brusselse germanisten samengeroepen: een van die studiedagen heeft meer dan 300 deelnemers geteld.

Aan de Nationale Federatie der ouders en aan prof. Engels uit Leuven, bijgestaan door een team professoren en monitoren, komt de eer toe sedert 1965 een jaarlijkse veertiendaagse van theoretische cursussen en praktische oefeningen op touw gezet te hebben. Deze veertiendaagse vindt plaats in augustus aan het Instituut voor Toegepaste Linguïstiek in Leuven en verloopt parallel met de zomerkursussen in de tweede taal, waaraan ongeveer 200 abiturienten van de katholieke scholen in Vlaanderen, Wallonië en Brussel deelnemen. Deze laatste volgen gedurende 4 weken, de leraars gedurende 14 dagen een taalkundige en praktische training. De Vlaamse romanisten en de Waalse germanisten werken er schouder aan schouder. Het aantal ingeschreven leraars bedroeg in 1966 twintig, in 1967 achtenzeventig en in 1968 zesentachtig. Een derde van hen waren franssprekenden.

Op het lokaal vlak zagen sedert 1960 verschillende initiatieven het licht. In de provincies Luik, Namen en Luxemburg ziet inspekteur Honders er niet tegen op driemaal per jaar tientallen leraars voor een namiddag samen te brengen die aan zijn oproep gevolg geven. Hetzelfde doen in Malonne Paul Ostijn, in Nijvel de heer Pierret, in Bergen inspekteur Sioen, en in Charleroi een leraar die als een druppel water op uw dienaar lijkt. Uitgevers van handboeken en samenstellers van audio-*visueel* materiaal maken van de werkvergaderingen gebruik niet alleen om hun realisaties bekend te maken, maar ook om het advies van de gebruikers in te winnen. Dikwijls zijn leerlingen aanwezig en ze demonstreren onder de leiding van een leraar aan de aanwezigen de resultaten die men kan verkrijgen en ze geven kritiek!

Er zijn taaluitzendingen in de schoolprogramma's van de Franstalige Belgische televisie. In het afgelopen jaar hadden de leraars Nederlands van de twee graden een keuze uit 10 uitzendingen. In welke mate worden deze uitzendingen gevolgd? We weten, door de enquête van het nationaal secretariaat van het vrij onderwijs, dat 3 Belgische scholen van de 10 in 1966 in het bezit waren van een televisietoestel. Zelfs als de toestand sedertdien verbeterde, is het meer dan waarschijnlijk dat 50 % van de scholen de schoolprogramma's niet kunnen volgen omdat er geen televisietoestel is. Bovendien bevestigt een ondervraging van 23 leerlingen van een zomerkursus dat er weinig klassen zijn die de uitzendingen volgen. In 7 scholen op een totaal van 23 hebben bepaalde leraars met hun klas maximum 3 Nederlandse uitzendingen gevolgd. Tenslotte stoten de scholen die in een schoollokaal beschikken over het kleine scherm op de moeilijkheid het eigen lessenschema aan te passen aan het nationaal programma.

Wat de televisie betreft, wil ik terloops een wens uiten. We zouden graag zien dat onze nationale instituten voor radio en televisie ten behoeve van de taalleraars bijscholingsprogramma's zouden samenstellen, zoals de O.R.T.F. er uitgezonden heeft op donderdagnamiddag, in 1967-1968.

Het is vanzelfsprekend dat een zelfde methodologische lijn gevolgd

moet worden door de verschillende leraars Nederlands van een zelfde school. Niet zelden werken de leerlingen tijdens de zes jaar van hun humaniora onder de leiding van zes verschillende germanisten. In het grootste deel der scholen werken deze laatsten in verspreide slagorde. Over dit gebrek aan samenhang wordt dikwijls door ouders en leerlingen geklaagd. Het strikte minimum-vereiste zou zijn voor de hele duur van een cyclus handboeken te gebruiken van dezelfde serie. We kennen een school waar men drie jaar geleden het handboek A in 6A en daarnaast het handboek B in 6B gebruikte! Tussen deze anarchie en de - zelden verwezenlijkte - coördinatie van germanisten die onderwijzen onder leiding van één van hen, vinden we een heel gamma toestanden waarin slechts een zeer relatieve samenhang van doelstellingen, methodes en eisen verwezenlijkt wordt. Op dit terrein dienen de directeuren hun verantwoordelijkheid te beseffen, maar de bewustwording verloopt zeer traag. Natuurlijk is de tijd voorbij dat ze er zich van afmaakten door de al te zorgeloze leraars „flamand” te ontslaan, maar het ogenblik waarop ze de „efficiency” van de taalkursussen met alle gepaste middelen in hun instelling verzekeren, laat nog op zich wachten.

We hebben erop gewezen hoe wenselijk het is, dat de leraar van een levende taal uitblinkt in het mondeling hanteren van de taal die hij onderwijst. Heeft de opkomst van mondelinge methodes en audio-vizuele middelen de noodzaak van deze eigenschap minder dringend gemaakt? In geen geval. Laten we alleen maar bedenken dat de leerling van de audio-orale generatie voortdurend gekonfronteerd wordt met het verschil tussen de taal van zijn leraar en die van de opgenomen voorbeelden. En hoe kunnen de leraars efficiënt de fonetische fouten van hun leerlingen corrigeren, als ze zelf geen oor- en stemorganen hebben die geoefend zijn in de juiste uitspraak van het Nederlands, het Engels, of het Duits? Dit zijn twee zeer eenvoudige vaststellingen die illustreren hoe groot de uitdaging is waaraan de huidige generatie het hoofd moet kunnen bieden zonder dat de konfrontatie op een nederlaag uitloopt. Om dat aan te kunnen is een regelmatig verblijf in het land van de door hen onderwezen taal ten eerste aan te bevelen. Ik sta geheel achter de regentaten die zulke verblijven aan hun leerlingen opleggen, of ze aanraden met een aandrang die aan verplichting grenst. Mijn bewondering ook voor de actieve leraars die hun medewerking verlenen aan vakantiekursussen. We brengen begrip op voor hen die thuis moeten blijven wegens hun verplichtingen ten opzichte van hun gezin, maar we prijzen de vooruitstrevende germanisten die 14 dagen, of meer, van hun zomervakantie gaan doorbrengen in Engeland, Nederland en Vlaanderen.

De nieuwe leerlingen.

We hebben zopas de verschillende verschijnselen gezien van het methodologisch aggiornamento van de leraars Nederlands. Is het al mogelijk daar gunstige resultaten van vast te stellen bij de leerlingen die ervan profiteren?

In een boek dat weldra zal verschijnen antwoordt E.P. A. Willot, inspekteur van de Waalse kolleges van de Societas Jesu, daar bevestigend op. „Als we een dertigtal, zelfs een vijftiental jaren terugkijken, is de vooruitgang aanzienlijk. Niettegenstaande het verhoogen van de eisen, en dank zij de vernieuwing der methodes en het

aktiveren der gezinnen en kinderen, zijn de taalkursussen aanmerkelijk efficiënter geworden". (7)

Een vergelijking tussen de „opstellen” van de retorikaleerlingen 1968 en die van hun voorgangers in 1960, valt onloochenbaar ten voordele van de eerstgenoemden uit. De grove fouten tegen syntaxis en morfologie komen zelden meer voor, op enkele uitzonderingen na. Maar de sterke daling van het aantal gallicismen heeft nog meer betekenis, evenals de toename van het aantal stelwerken die uitmunten door goede Nederlandse wendingen.

Bovendien hebben de jonge leerlingen van de audio-orale generatie een veel korrekter uitspraak dan hun voorgangers. Ze kunnen korrekt hun leeftijd zeggen, hoe laat het is, de weg wijzen naar hun woonplaats, een prestatie... die de meerderheid van hun voorgangers niet konden leveren.

Niettegenstaande een intense „drill” komt een „hard-core” er niet toe een klankenreeks met eenvoudige structuur te herhalen of uit te spreken. Dit is niet alléén eigen aan jonge Walen, aangezien op internationale congressen van leraars die levende talen onderwijzen gerapporteerd wordt dat een vierde, ja zelfs een derde van de leerlingen, welke tweede taal ze ook leren, tot deze categorie behoren.

De interesse die de leerlingen beweren te hebben voor de „new look”-kursussen Nederlands is het teken en het resultaat van een bepaalde vooruitgang. „Nothing succeeds as success”. We hebben aan de vertegenwoordigers van de 23 scholen, die in de zomer van 1968 in Kortrijk aanwezig waren, gevraagd ons de graad van belangstelling aan te duiden voor de kursussen Nederlands die in hun school gegeven worden. Dit was het resultaat:

Ik vind mijn kursussen Nederlands:

zeer interessant	6
interessant	14
vaak interessant	18
vervelend	6
zeer vervelend	0

Een van de onontbeerlijke voorwaarden om de belangstelling gaande te houden en dus goede resultaten te verkrijgen, is wel... interessante teksten te gebruiken. Dat kan alleen bereikt worden als die teksten aangepast zijn aan de mentaliteit en de leeftijd van de kollegeleerlingen van 12 tot 18 jaar. Sedert jaren verplicht het programma van de F.N.E.M.C. de germanisten de „Nederlandse literatuur van de Middeleeuwen tot heden” uit te leggen en te becommentariëren. Het is een krachttoer die één leraar op de duizend kan leveren. Nu staat de „literatuur” nog op het program. Het zou beter zijn ons volledig vrij te laten. We zouden ermee voortgaan „Het Gevaar” van Vandeloo te lezen, „De Honden” van T. Brulin, „Schipper naast God” van De Hartog, werken die de leerlingen aanspreken. En vooral „Voorlopig Vonnis” van J. Van Hoeck, dat honderden leerlingen bewonderd hebben in 1963 in Malonne en in 1968 in de Beursschouwburg. Maar we zouden er geen bezwaar meer in zien ook stil te staan bij magazines voor de jeugd, bij een detektiveroman, bij de grappen uit Assimil, bij de nieuwsberichten in krant, radio en televisie.

Het maturiteitsexamen, dat aan de leerlingen der Retorika en der eerstes de keuze laat van de stof waarover zij ondervraagd worden, heeft het mogelijk gemaakt vast te stellen dat het Nederlands

een vak is dat door de Waalse kandidaten niet geschuwd wordt. In 1965 hebben voor 335 retorikaleerlingen, die de keuze hadden tussen zes vakken, 45 leerlingen het Nederlands gekozen.

Vorderingen maken in een taal bereikt men door ouders of grootouders te hebben die ze beheersen, betekent films of toneelstukken zien in die taal, lezingen bijwonen, thuis mensen ontmoeten die ze spreken. In tegenstelling tot de leerlingen in Gent, Antwerpen, Kortrijk bevindt de leerling uit Luik Namen, Charleroi zich nooit in een dergelijke situatie. Vandaar het grote belang voor Waalse studenten van het verblijven in Vlaanderen of Nederland.

Die verblijven kunnen de vorm aannemen van uitwisseling waarbij slechts twee gezinnen betrokken zijn. De C.N.A.P., het nationale verbond der oudersverenigingen, gesteund door de katholieke dagbladen, levert een enorme inspanning die sedert ruim vijf jaar 400 uitwisselingen van jonge Vlamingen en Walen oplevert. „Daarbij komen de jonge broers en zusters van elk gezin ook tot uitwisseling, evenals kennissen en vrienden van die gezinnen.” (8)

Wat de vakantiekursussen betreft, georganiseerd voor de Franstalige Belgen (Walen en Brusselaars), tellen we 14 organisaties in Nederland en 6 in Vlaanderen. Er zijn de volgende mogelijkheden: betaald verblijf in een gezin, verblijf in een familie-internaat, verblijf in een gezin gekombineerd met cursussen, de ronde van Nederland per fiets, en zeilkampen. Behalve bij één organisator die in 1968 een gemengd verblijf beproefde van Waalse en Vlaamse jongens, lager dan de retorika, nemen de andere organisatoren slechts frankofonen van 12 tot 18 jaar, en verschaffen die een omlijsting van Vlaamse of Nederlandse leraars en moniteurs. Elf van die organisaties bezorgde ons zopas inlichtingen daarover, zodat we de volgende tabel kunnen opmaken:

Jonge frankofonen die deelnamen aan taalkursussen in Vlaanderen en Nederland - Elf organisaties.

in 1963:	976 deelnemers
in 1964:	935 deelnemers
in 1965:	1035 deelnemers
in 1966:	1135 deelnemers
in 1967:	1502 deelnemers
in 1968:	1675 deelnemers

Als we het aantal inschrijvingen voor de eerste sessie van elk der elf organisaties optellen, krijgen we een totaal van 377 deelnemers. In tien jaar is het aantal deelnemers dus bijna vervienvoudigd.

De deelnemers zijn vrouwelijke en mannelijke jonge mensen van 10 tot 18 jaar. Het is een uitzondering als een organisatie meer meisjes als jongens kan verwelkomen.

De vooruitgang is niet spektakulair, maar konstant. De meerderheid van deze organisaties is minder dan 10 jaar oud. Van de elf ons bekende organisaties startte de oudste in 1951.

De organisatoren maken zich bekend via aankondigingen in de vakbladen en via publiciteit bij de schooldirecties. De beste publiciteit komt van de leerlingen en de ouders die opgetogen waren over het verblijf. Bepaalde organisatoren ontmoeten dezelfde leerlingen twee- tot driemaal. Voor een enkele onder hen vormen deze vrijwillige „zittenblijvers” de helft van de leerlingen.

Als deze zomerkursussen Nederlands minder uitgaven voor de ouders meebrachten, zouden ze meer deelnemers hebben. Omdat er geen enkele subsidie, van welke soort en herkomst ook, aan de

organisaties toegekend wordt, is het inschrijfgeld vrij hoog. Het is echter zo dat, niettegenstaande dit feit, bepaalde organisatoren niet kunnen ingaan op alle aanvragen, omdat ze er de voorkeur aan geven, om pedagogische redenen het aantal deelnemers te beperken.

Zijn de volwassenen van de partij?

Zonder enige twijfel! De geestdriftigsten zijn de ouders van de leerlingen, die de vernieuwing van het onderwijs steunen en... zelf, met andere volwassenen, avondkursussen Nederlands volgen.

We hebben zopas met statistieken de vorderingen geïllustreerd van de vakantiekursussen. De ouders van een jongentje of een meisje van 11 jaar, die hun kind een dergelijk verblijf in Vlaanderen of Nederland toestaan, geven blijk van morele moed. Het is een kwalitatieve faktor die niet in cijfers om te zetten is. Maar de 2000 jongeren die verleden zomer kostgangers geweest zijn van een of andere organisator van vakantiekursussen, hebben hun ouders het ronde sommetje van 8.200.000 F gekost. Dit cijfer, berekend a rato van een gemiddelde van 5.000 F per verblijf, is zeker niet overdreven. Als we daar nog de prijs van de reis en het zakgeld bijvoegen, dan krijgen we een minimum-uitgave van 4.000 F voor een zomerkursus die 12 dagen duurt. Het grootste deel der kursussen in Nederland duren minimum 3 weken en de prijs ervan benadert 10.000 F.

We kennen scholen waar de ouders, verenigd in een v.z.w., de financiële last op zich genomen hebben van een deel of het geheel van de audio-vizuele infrastructuur van de school, of het initiatief namen gebouwen te kopen of te huren voor de organisatie van vakantiekursussen „achter de polders”.

Gedurende het schooljaar 1967-1968 hebben 300 leerlingen van één enkel kollege zich geabonneerd op een of ander Vlaams of Nederlands blad, wat de globale som vertegenwoordigde van ongeveer 20.000 F. We zijn ervan overtuigd dat het grootste deel van dit bedrag niet van het zakgeld der jongens kwam. Het zou trouwens interessant zijn de winsten te kennen en de kurve van hun stijging, gerealiseerd door de uitgevers van Nederlandse magazines voor Franstalige jongeren.

De ondernemingen die zorgen voor de distributie van taalkursussen op de plaat weten dat ze hun tijd niet verliezen als ze hun handelsreizigers sturen naar de Waalse ouders met schoolgaande kinderen.

De C.N.A.P. subsidieert met de bijdragen van de ouders de zomerkursus in de tweede taal in Leuven en de ouders der deelnemers betalen de rest...

De konklusie van deze enkele voorbeelden ligt voor de hand: de Waalse ouders, die het kunnen, betalen - letterlijk - voor hun overtuiging inzake het nut van het Nederlands voor hun kinderen.

Vroeger hebben we uitgelegd (9) in welke mate en waarom deze opofferingen niet met een vrolijk hart aanvaard werden.

De keuze van de tweede taal. (10)

Het ogenblik is gekomen om de aandacht te vestigen op beslissingen waarnaar de overgrote meerderheid der Waalse ouders sterk verlangen. Als deze beslissingen zonder verder uitstel genomen

zouden worden, dan zijn we ervan overtuigd dat ze een gunstige terugslag zouden hebben op de mentaliteit van de Waalse ouders en jongeren ten opzichte van het Nederlands. We vermeldden de wijziging van het uurrooster van de kursussen in de moderne talen in de oude humaniora. In veel Vlaamse scholen krijgt het Engels twee uur toegewezen, het Duits één uur in de hogere cyclus. Dat is niet veel. De Waalse humanioraleerlingen zijn er nog slechter aan toe: één uur Engels per week, en geen Duits, ten minste in de Grieks-Latijnse. Laten we daarbij niet vergeten dat deze afdeling, niettegenstaande de hoe langer hoe grotere barsten in zijn prestige, de meest bevolkte blijft in het vrij middelbaar onderwijs, in elk geval in Wallonië. In de ogen van de katolieke Walen is het Nederlands de indringer die de weg verspert naar twee Europese talen met grote verspreiding. Men moet ervoor zorgen dat het Nederlands van die ondankbare rol af kan komen.

We menen goede redenen te hebben om te geloven dat zelfs een systeem van volledige vrijheid, dat nergens in België bestaat tenzij in het kanton Verviers, helemaal niet de verdwijning van het Nederlands uit de Waalse scholen zou betekenen. (11) Een goede kennis van het gangbare Nederlands is voor de Waalse frankofoon onontbeerlijk als hij zijn leven wil doorbrengen in België, met zijn twee culturen en twee talen: dit is meer dan een klichee, het is de diepste overtuiging van elke Waal met gezond verstand. En ze zijn legio: we zijn er zelfs zeker van dat, in deze vorm, bepaalde personen die voor het „Front Wallon” stemden, er niet van verstoken zijn. De toestand van het Nederlands in België, de gerealiseerde en zeker nog te realiseren vorderingen in het „schools” en naschools onderwijs, de kwantitatieve en kwalitatieve aangroei van hen die het in Vlaanderen spreken, zowel als het economisch dynamisme en de ideologische vitaliteit van de Nederlandse gemeenschap zullen voor het Nederlands tegenover de andere levende talen een concurrerende positie verwerven. Trouwens, de zakenlieden, de handelaars en technici uit Wallonië, die toch volledig vrij zijn zich te bekwamen in het Engels, het Duits of het Nederlands, denken er niet aan dit laatste de rug toe te keren. Integendeel zelfs.

Dat is ten minste wat de synoptische tabel ons leert, die opgemaakt kon worden naar de aanwijzingen van zes directeuren van nijverheidsscholen in de provincie Namen, van de directeur van de Kamer van Handel en Nijverheid van de stad Namen en de directeur van de „Ecole Polyglotte” in Charleroi. Hen werd gevraagd het aantal inschrijvingen op te geven voor de avondkursussen Engels, Duits en Nederlands over de laatste 5 jaar.

Taallessen voor volwassenen in Wallonië - Acht instituten.

jaar	Engels	Duits	Nederlands
1962	301	128	118
1963	292	124	144
1964	303	114	163
1965	356	156	148
1966	339	134	161
1967	371	138	168
1968	472	141	309

Natuurlijk zal zelfs de meest welwillende kritikus opmerken, dat de basis waarop de bovenvermelde gevolgtrekking steunt inzake de huidige belangstelling der volwassen Walen voor het Nederlands, zeer smal is. Voor deze pertinente opmerking kunnen we alleen

het hoofd buigen en... degene die wil proberen meer antwoorden binnen te krijgen dan wij, veel geluk toewensen!

Dit gezegd zijnde, zien we dat de kursussen Engels heel wat meer sukses kennen dan de andere twee, dat ze voortdurend vorderingen maken, dat het Duits stagneert, en dat het Nederlands tenslotte een tikje meer in de gunst staat dan het Duits, behalve in 1968, wanneer het zijn cijfer van 1967 bijna verdubbelt. Dit feit dankt het onder meer, maar niet uitsluitend, aan de Kamer van Handel en Nijverheid uit Namen, die (uitgerust met een fonkelnieuw talenpraktikum) de volgende inschrijvingen op haar audio-vizuele kursussen noteerde:

Avondkursussen 1968-1969 - Kamer van Handel en Nijverheid van Namen.

Nederlands:	96
Engels:	48
Duits:	17

Laat ons tot slot signaleren, wat de provincie Namen betreft, dat avondonderwijs van de categorie BE/B2-Nederlands verstrekt wordt in 9 nijverheidsscholen: twee in Namen, twee in Dinant, en één in Andenne, Fosses, Philippeville, Tamines en Auvelais.

Wat voor sukses kende de cursus Nederlands die in 1966-1967 door de R.T.B. uitgezonden werd? Op een debatavond, op 4 mei 1968 in Charleroi gehouden, heeft de heer Robert Born, een der direktoren van de R.T.B., verklaard dat deze cursus slechts gevolgd werd door hoogstens 0,2 % van het luisteraarspotentieel, tegenover 6 % voor de analoge cursus Engels die vroeger uitgezonden werd.

Wat denken de kollegeleerlingen, die over enkele maanden universitair zullen zijn, van het Nederlands? Velen hebben horen zeggen, en horen het nog steeds, dat het „Vlaams” een dwaze, minderwaardige taal is, zonder toekomst, slecht gesproken, nutteloos. Sommigen worden „afgestoten door het walgelijk gezicht van het extremisme”. Allen betreuren de verloren uren van vervelende, onsamenvangende, ondoelmatige kursussen. Allen zijn ze wrevelig omdat ze geen Engels, en evenmin Duits kennen. Maar bijna allen vinden het jammer, aan het einde van de humaniora en bij hun in-trede in de wereld der volwassenen, dat ze de taal van de meerderheid der Belgen niet gemakkelijk begrijpen en niet korrekt kunnen spreken. Deze meerderheid der Belgen, schrijven ze, die ook de Belgen geworden zijn waarmee rekening gehouden moet worden. Ze betreuren het dat de toverstaf van het talenpraktikum voor hen te laat gekomen is om hen tot volledige tweetaligen om te vormen. Maar ze verheugen zich om de verschijning ervan en de kansen voor hun opvolgers.

Verdraagzaamheid en hoop.

Zijn er meer tweetalige Vlamingen dan tweetalige Walen, omdat de Vlamingen begaafder zijn, en meer vasthoudend dan de Walen? Het wordt tijd dat de huidige golf van demytologisering ook deze onwaarheid wegspoelt. De ouders van de jonge Vlamingen van heden, en hun voorouders, zijn ertoe verplicht geweest Frans te kennen, sedert decennia en op veel verschillende manieren. Daar-tegenover staat dat, pas sedert 1932, enkele Walen de nadelige gevolgen ondervonden hebben van een atavistische eentaligheid, waaraan het onderwijs niets deed.

Eeuwen overheersing door de frankofone klasse der geprivilegieerden, en de vitaliteit van de plaatselijke dialecten hebben bewerkt dat er vandaag de dag slechts enkele duizenden Vlamingen A.B.N. spreken. Door welk onmogelijk mirakel zou dit A.B.N., dat in Wallonië nog minder wortel schoot, er beter beheerst kunnen worden, zelfs op passieve wijze?

Inzicht moet ons verdraagzaam maken. Laat de Walen begrijpen dat een veredelde taal niet in twee generaties populair wordt. Dat de Vlamingen op hun beurt toegeven dat onze gebrekkige kennis van het Nederlands het logisch gevolg is van de hunne.

De Walen, op enkele uitzonderingen na, kennen de vorderingen van het A.B.N. in Vlaanderen niet. Ze zullen die slechts waarderen op de dag dat ze, omdat de besten daartoe bekwaam zullen zijn, Gijsen en Lampo zullen lezen en Vlaamse kulturele tijdschriften, dat ze zullen luisteren naar Hugo Schiltz - niet naar het taalgebruik van Verroken! - en naar de B.R.T. zullen kijken. Ze kunnen al het Festival van Vlaanderen bijwonen... als ze daartoe uitgenodigd worden. In afwachting zullen ze het niet geloven, maar het moet hen toch gezegd worden... in het Frans, zoals dat Brussels weekblad dat onlangs uitlegde waarom het Hugo Claus voor de grootste hedendaagse Belgische schrijver houdt.

Eerder dan ons een koppige en hautaine weigering in de schoenen te schuiven t.o.v. het Nederlands, dienen de Vlamingen er zich eerder over te verwonderen, dat wij, na 70 jaar ouderwets, ondoelmatig en teleurstellend onderwijs in het „Vlaams” nog lust hebben, of ten minste de wil, Nederlands te leren. Dat ze met ons wensen dat de positieve balans van de laatste vijf jaar haar beloften houdt. En dat ze ons daarbij helpen! De Waalse germanisten zijn hun Vlaamse kollega's dankbaar die in Brugge, Kortrijk, Dendermonde, Dworp de enkele honderden jonge Walen ontvangen, die er het onmisbaar komplement op hun schoolkursus komen zoeken. Dat zal meer opleveren dan de ouders van die kinderen af te snauwen als ze de weg vragen in het Frans.

Als de begonnen inspanning volgehouden en uitgebreid wordt, als de instituten voor toegepaste taalwetenschap de Germaanse filologie komen aflossen, om leraars te vormen en niet langer filologie, als het Rijk, in plaats van de leden te betalen van een Commissie voor de Verbetering van het Onderwijs in de Tweede Taal, bandopnemers en talenpraktikums zal schenken aan hen die ze kunnen bedienen, als men germanisten zal toestaan in de lagere school Nederlands te onderwijzen volgens een uurrooster aan alle scholen opgelegd, en „last but not least”, als onze staatslieden er in slagen het nieuwe pakt der Belgen te tekenen, dan zullen de hanen talrijker brullen, zoals er veel kraaiende leeuwen waren en nog zijn! En zowel de ene als de andere zal zich thuis voelen, maar ze zullen ook samenleven in een dynamische harmonie.

(1) Citaat uit O. Binet in „Appel”, jan.-feb. 1968, blz. 8 en 9.

(2) *De Maand*, mei 1965, blz. 305 e.v.

(3) D. Wilmars, *De psychologie van de Franstalige in Vlaanderen*, Standaard Boekhandel, 1966.

(4) Idem, blz. 91.

(5) *L'Enseignement Catholique*, nov. déc. 1967, blz. 300.

(6) *L'Enseignement Catholique*, sept. oct. 1967, blz. 268.

(7) A. Willot, *Pour une action éducative des langues vivantes*. In 1969 te verschijnen bij Didier, Brussel.

(8) Brief van de heer D. De Smet, algemeen sekretaris van de C.N.A.P.

(9) *De Maand*, mei 1965, geciteerd art., p. 315.

(10) Die wens is (eindelijk) in vervulling gegaan met de opening van het schooljaar 1969.

(11) Ongeveer een derde van de leerlingen van het officieel onderwijs in Wallonië kiest het Engels als tweede taal. Maar ze zijn door de wet verplicht het Nederlands aan te leren als derde taal. Volgens sommige getuigenissen schijnen de cursussen Nederlands niet zeer vruchtbaar.